

6. Кононенко К. Кілька слів до матерей з нагоди “Свята Молоді”. Діло. 1939. 9 червня.
7. Українська Захоронка. Перегляд праці на Загальних Зборах Т-ва. Діло. 1939. 17 червня.
8. Українське дошкілля. Підручник для провідниць українських дитячих садків. Львів: Рідна школа, 1936. 268 с.
9. Ясінчук Л. Дитячий садок. Мета і спосіб оснування. Для вжитку прихильників дошкілля. Львів: Рідна школа, 1936. 156 с.
10. Ustawa z dnia 16 sierpnia 1923 r. o opiece społecznie. Nr. 92, poz. 726. Dz. U.R. P. Warszawa, 1923. 356 s.

Reference

1. Bilavych H., Savchuk B. Tovarystvo “Ridna shkola”. 1881-1939. Ivano-Frankivsk: Lileia-NV, 1999. 208 s.
2. Dalekyi O. Yak 140 ukrainskykh ditei vidzhylo v sontsi y povitri. Dilo. 1938. 4 veresnia.
3. Dzerovych Yu. Pedahohika. Lviv: naklady Lvivskoi Bohoslovskoi Akademii, 1937. 240 s.
4. Ditochi sadky “R.Sh.” v Stanyslavivshchyni. Ridna shkola. 1932. 15 zhovtnia. Ch.19-20. S. 276.
5. Zdvyh nashykh naimenshykh na ploshchi Sokola-Batka. Dilo. 1938. 29 lypnia.
6. Kononenko K. Kilka sliv do materei z nahody “Sviata Molodi”. Dilo. 1939. 9 chervnia.
7. Ukrainska Zakhoronka. Pehliad pratsi na Zahalnykh Zborakh T-va. Dilo. 1939. 17 chervnia.
8. Ukrainske doshkillia. Pidruchnyk dlia providnyts ukrainskykh dytiachykh sadkiv. Lviv: Ridna shkola, 1936. 268 s.
9. Yasinchuk L. Dytiachyi sadok. Meta i sposob osnuvannia. Dlia vzhytку prykhylnykyv doshkillia. Lviv: Ridna shkola, 1936. 156 s.
10. Ustawa z dnia 16 sierpnia 1923 r. o opiece społecznie. Nr. 92, poz. 726. Dz. U.R. P. Warszawa, 1923. 356 s.

Одержано статтю: 2.09.2019

Прийнято до друку: 20.09.2019

УДК 378 (410)

DOI: 10.15330/esu.17.193-204

Вікторія Іванова,

кандидат психологічних наук, доцент,
Мукачівський державний університет
(м. Мукачево, Україна)

Viktoriia Ivanova,

Candidate of psychological sciences (PhD),
Associate Professor, Mukachevo State University
(Mukachevo, Ukraine)

vika-ivanova@ukr.net

ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У СПОЛУЧЕНОМУ КОРОЛІВСТВІ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ ТА ПІВНІЧНОЇ ІРЛАНДІЇ

STAGES OF FORMING AND DEVELOPMENT OF PRESCHOOL EDUCATION IN THE UNITED KINGDOM OF GREAT BRITAIN AND NORTHERN IRELAND

З метою визначення етапів становлення і розвитку дошкільної освіти у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії ми звернулися до системно-історичного підходу, який дає можливість оцінити конкретний стан розвитку дошкільної освіти і дати свої міркування стосовно характерних особливостей певного етапу. В процесі визначення етапів розвитку дошкільної освіти дотримувались принципу систематичності і послідовності.

Нами виділено 8 етапів розвитку дошкільної освіти у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії.

1 етап “Зародження дошкільної освіти у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії” (XVIII – поч. XIX ст.).

2 етап “Становлення дошкільної освіти у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії” (середина XIX – кінець XIX ст.).

3 етап – “Дошкільні заклади у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії на початку ХХ ст.”.

4 етап “Дошкільна освіта у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії в період Другої світової війни” (1939–1945).

5 етап “Розвиток дошкільної освіти після Другої світової війни” (1945–1970-ті рр.).

6 етап “Підготовка фахівців дошкільної освіти в період правління уряду консерваторів (М. Тетчер, Дж. Мейджер) (1979–1997 рр.)”.

7 етап “Підготовка фахівців дошкільної освіти в період правління уряду лейбористів у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії (1997–2000 рр.)”.

8 етап “Розвиток сучасної дошкільної освіти” (2010–2019 рр.).

Подано детальну характеристику кожного з визначених етапів у ретроспективному аспекті у політичному, соціальному, культурному контекстах суспільства, адже освіта перебуває під впливом усіх трансформацій, які її характеризують її розвиток.

Ключові слова: етапи, становлення і розвиток, дошкільна освіта, Сполучене Королівство Великої Британії, Північна Ірландія, ретроспективний аспект, політичний контекст, соціальний контекст, культурний контекст.

In order to identify the stages of early childhood education and development in the United Kingdom, we have taken a systematic-historical approach that allows us to assess the specific state of early childhood education and to reflect on the characteristics of a particular stage. In the process of determining the stages of development of preschool education, the principle of consistency and consistency was followed.

We have highlighted 8 stages in the development of pre-school education in the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland.

Stage 1: The birth of pre-school education in the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland (18th – early 19th centuries).

Stage 2: Formation of pre-school education in the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland (mid-nineteenth to late nineteenth centuries).

Stage 3 – "Preschools in the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland in the Early Twentieth Century".

Stage 4: Preschool education in the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland during the Second World War (1939–1945).

Stage 5: The Development of Pre-School Education after the Second World War (1945–1970).

Stage 6 "Preparation of Preschool Education Specialists during the Conservative Government (M. Thatcher, J. Major) (1979–1997)".

Stage 7 "Preparation of Preschool Education Specialists during the Labor Government of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland (1997–2000)".

8th stage "Development of modern preschool education" (2010–2019).

A detailed description of each of the identified stages in a retrospective aspect in the political, social, and cultural contexts of society is given, since education is influenced by all the transformations that characterize its development.

Key words: stages, formation and development, pre-school education, United Kingdom of Great Britain, Northern Ireland, retrospective aspect, political context, social context, cultural context.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. З метою визначення етапів становлення і розвитку дошкільної освіти у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії ми звернулися до системно-історичного підходу, який дає можливість

оцінити конкретний стан розвитку дошкільної освіти і дати свої міркування стосовно характерних особливостей певного етапу. В процесі визначення етапів розвитку дошкільної освіти дотримувались принципу систематичності і послідовності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання порушеної проблеми і на які спирається автор. Особливості професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти знайшли відображення у працях вітчизняних та зарубіжних учених (Л. Артемової, А. Богущ, С. Попиченко, С. Русової, Б. Уотс (B. Watts) та ін.).

Проте, дошкільна професійна освіта не набула широкого розмаху як предмет порівняльно-педагогічних досліджень. Можемо називати лише дисертаційні дослідження Н. Мельник, М. Олійник, О. Прокопчук, А. Саргсян.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням одержаних наукових результатів. Ми поставили *за мету* розглянути етапи становлення і розвитку дошкільної освіти у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії.

Нами виділено 8 етапів розвитку дошкільної освіти у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії. Подамо більш детальну характеристику кожного з визначених етапів у ретроспективному аспекті у політичному, соціальному, культурному контекстах суспільства.

1 етап “Зародження дошкільної освіти у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії” (XVIII – поч. XIX ст.). Розглядаючи історію дошкільної освіти у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії, слід зазначити, що з початком дошкільного навчання пов'язане ім'я першого засновника дошкільної освіти Великої Британії Йоганна Фрідріха Оберліна, лютеранського пастора в Ельзасі у Вальдерсбаху, який заснував у 1767 р. перший садок (“притулок”) для догляду та навчання дуже маленьких дітей, поки їх батьки працювали на полях [1].

Протягом середини 1700-х рр. у політичній та соціальній сферах були зрушення щодо надання певної форми навчання дошкільникам. Дошкільні заклади “Monitorial” були створені з кінця 1700-х рр. квекером Джозефом Ланкастером (Josef Lancaster) (1778–1838) [2] – англійським педагогом, одним із засновників Белл-Ланкастерської системи. У 1798 р. Дж. Ланкастер відкрив безоплатну школу, в якій навчав дітей з допомогою старших, більш підготовлених учнів. У 1803 р. учений узагальнив свій досвід “дешевої школи” у роботі “Удосконалення навчання”, а в 1810 р. в роботі “Британська система навчання” розвинув моніторіальну систему взаємного навчання, яка відрізнялася системою заохочень і покарань. З метою підтримки таких шкіл було засновано Королівське ланкастерське товариство. У 1809 р. учений організував Центральну школу взаємного навчання в Лондоні [3, с. 373].

У 1811 р. було організовано Національне товариство, яке створило національну систему освіти (відомі національні школи), які відвідувало майже мільйон дітей. Однак протестантські “євангеліки” (Evangelicals) через Товариство домашніх і колоніальних шкіл, засноване в 1836 р., розглянули питання розвитку шкіл для найменших дітей та відкрили “дошкільні заклади” [2].

Роберт Оуен (Robert Owen) (1771–1858 рр.) англійський соціаліст-утопіст свої педагогічні погляди виклав у книзі “Новий погляд на суспільство або досліди формування характеру” (1813–1814). У 1815 р. відкрив у м. Нью-Ленарку (Шотландія) освітньо-виховний комплекс “Інститут формування характеру” (The Institution for the Formation Character), куди, поряд з іншими, входила й школа для

маленьких дітей від 1 до 6 років (тобто ясла для дітей від 1 року до 3 і дитячий садок для дітей від 4 до 6 років). При цьому Р. Оуен опирався на блискучу ідею філософії Просвітництва – ідею про рішучий вплив зовнішнього середовища на характер людини [3, с. 390]. Успіх школи Нью-Ланарк привів до створення першої в Англії англійської школи в Лондоні в 1818 році [1].

У 1820–1840-і роки поширюються “дитячі школи” (infant schools), метою яких було: позбавити дітей від 1–2 до 6–7 років від негативного впливу вулиці, життя в умовах нетрів, а також забезпечити знаннями і навичками (мінімально) для їхнього вступу на роботу у віці 8–9 років, щоб задовольнити вимоги промислових кризисів того часу [4].

Отже, на етапі зародження дошкільної освіти у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії (XVIII – поч. XIX ст.) актуальним було розв’язання переважно соціальних завдань (догляд за дітьми, захист від негативних впливів вулиці); піднімалися і питання всебічного розвитку дитини, але використовувалися переважно формалізовані методи навчання у більшості моніторіальних та дитячих шкіл. Прогресуючий вплив мав Інститут Р. Оуена. Єдиної концепції дошкільного виховання на цьому етапі не існувало.

2 етап “Становлення дошкільної освіти у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії” (середина XIX – кінець XIX ст.). Цей етап характеризується наступним:

- з другої половини XIX ст. відкривалися дитячі садки, які відрізнялися від дитячих шкіл. Якщо перший дитячий садок був заснований у 1851 р. у Блумсбері (Лондон), то 70–80-ті роки XIX ст. характеризувалися бурхливим розвитком таких садків; у 1888 році був заснований Національний Фребелівський Союз;
- виданий у 1870 році перший законодавчий акт Закон “Про освіту в Англії” відіграв значний вплив на розвиток дошкільної освіти. Він закріпив ідею обов’язкової початкової освіти за державні кошти; визначив вік початку навчання в школі (5 років). Раннє навчання пов’язувалося із визначенням раннього працездатного віку (10–11 років) молодого покоління, якого потрібно було забезпечити початковою освітою. Діти віком від 5 до 7 років навчалися в дитячій школі (Infant), діти від 2–3 до 5 років у ясельних (Nursery) навчальних закладах;
- у другій половині XIX ст. в Англії розпочалася систематична підготовка фахівців дошкільної освіти в педагогічних коледжах. Одним із перших був Норлендський коледж підготовки вихователів, заснований у 1892 р. Тривалість навчання у педагогічних коледжах становила два роки. У 1890 році педагогічні коледжі були перейменовані на коледжі денного навчання, які могли створюватися університетами та університетськими коледжами – можливість підготовки фахівців дошкільної освіти розширювалася [5];
- корінна відмінність дошкільних дитячих садків від дитячих шкіл полягала в тому, що в дитячих садках створювалися всі умови для забезпечення вільної гри дітей, рухової активності, в них для реалізації індивідуального підходу до дитини створювалися всі можливості; визнавалася ефективність і доцільність розвиваючих підходів і методів навчання і виховання, рекомендувалося включати в навчально-виховний процес дитячих садків елементи системи Ф. Фребеля й І. Песталоцці [6];
- у цей період відбувалася новаторська робота щодо створення навчальних програм для дітей дошкільного віку. Педагоги-новатори (Йоганн Песталоцці,

Фрідріх Фребель, Рейчел і Маргарет Макміллан, Марія Монтессорі та ін.) виступали за такі форми роботи з дітьми, які задовольняли самих дітей і де гра була центральним компонентом навчання [2];

- діти, яким було менше п'яти років, відвідували переважно ясельні класи при початкових школах або й початкові школи, якщо була така можливість. Зазначаємо, що дошкільна освіта поширювалася і благодійниками. Зокрема, представники Фребелівського руху відкривали в бідних робітничих районах безкоштовні дитячі садки, в яких виховувалися діти три-шість років. Найбільш відомим у той час був дитячий садок, відкритий на кошти фонду Мікаеліс Гілда, метою якого було розвиток моральних якостей, виховання у дітей охайності. У таких передових класах для дошкільнят з'явилися ляльки, дитячі іграшки, пересувні парти, крім того, організовувалась самостійна діяльність дітей; змістом роботи була також: ручна праця, розповідання історій, творчі ігри. Тут створювалися можливості для здійснення індивідуального підходу для малят, для їхньої рухової активності; було відсутнє формалізоване навчання [6].

Отже, для етапу “Становлення дошкільної освіти у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії” (середина XIX – кінець XIX ст.) характерно: видано закон “Про освіту” в Англії, який відіграв значну роль щодо становлення дошкільної освіти; відкривалися дитячі садки. Діти віком від 5 до 7 років навчалися в дитячих школах, від 2–3 до 5 років – у ясельних закладах. Розпочалася систематична підготовка фахівців дошкільної освіти в педагогічних коледжах упродовж 2 років, які були пізніше перейменовані на коледжі денного навчання. Педагоги-новатори створювали виховні програми для дошкільників, цей вид освіти поширювався і благодійниками. Отже, відбувалося становлення дошкільної освіти, хоча в роботі дитячих садків відзначались недоліки: часто заняття відбувалися формалізованою, у групі була велика кількість дітей, кваліфікованих учителів було недостатньо; відсутні були концептуальні підходи до вдосконалення змісту, форм і методів виховання і навчання дошкільнят.

3 етап – “Дошкільні заклади у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії на початку XX ст.”. На початку XX століття (початок 1900-х років) виховання у дитячих садках розпочалося, наслідуючи ініціативи Роберта Оуена, з добровільних внесків прихильників його ідей. У цей час на добробут дітей до 5 років спрямовувався суспільний інтерес: у 1903 році в Единбурзі (Шотландія) був відкритий перший дитячий безкоштовний садок. У 1906 році – дитячий садок св. Спасителя.

Але законодавство щодо створення ясельних шкіл для 2–5-річних дітей було прийнято лише в 1918 році коаліційним урядом у Ллойда Джорджа. Цим законом запроваджувалися медичні огляди дітей-дошкільнят з метою запобігання погіршення їхнього здоров'я.

Як зазначає Барбара Бітті (Barbara Beatty), у період Першої світової війни (1914–1918 рр.) розвиток виховання в дитячих садках процвітав: у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії було засновано понад 100 центрів для дошкільнят: зокрема Маргарет Макміллан (Margaret MacMillan) разом із сестрою Рейчел Макміллан (Rachel MacMillan) відкрила у 1913 р. в Делфорді заклад – дитячу ясельну школу Rachel MacMillan Open Air – за своєю суттю “садок на відкритому повітрі”, який відвідували діти віком від 1 до 6 років [2].

У 1918 р. парламентом було прийнято “Закон Фішера”, згідно з яким місцеві органи влади могли підтримувати ясла, дитячі садки і центри (як провізійно, так і фінансово), що свідчить про початок розвитку медичної допомоги, охорони здоров'я

та освіти дітей дошкільного віку в Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії.

З 30-х років відкриваються педагогічні коледжі. Зокрема, М. Макміллан у 1930 році заснувала навчальний педагогічний коледж Рейчел Макміллан (Rachel MacMillan) на честь своєї сестри в якому готували вчителів для дитячих садків. При підготовці вчителя дошкільної освіти на початку ХХ століття вводяться такі навчальні предмети як педагогіка і психологія [7, с. 30–33].

Отже, на етапі “Дошкільні заклади у Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії на початку ХХ ст.” відкриваються безкоштовні дитячі садки, центри для дошкільнят, ясельні школи, розроблена концепція “Ясельні школи”; видано “Закон Фішера”, згідно з яким місцеві органи влади могли підтримувати дитячі установи (провізією і фінансово). Вказано на недоліки в організації виховного і навчального процесу дошкільнят, розроблено пропозиції щодо їх усунення. В цей період коледжі денного навчання реорганізували в педагогічні факультети університетів. До навчальних планів були введені такі групи предметів: педагогічні, загальноосвітні, практичні. На початку ХХ століття організація навчально-виховного процесу в установах дошкільної освіти збагачувалася даними психолого-педагогічних досліджень. Військово-політичний фактор Першої світової війни сприяв охороні здоров’я та фізичному розвитку дітей.

4 етап “Дошкільна освіта у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії в період Другої світової війни” (1939–1945).

На початку війни 1939–1945 рр. заклади дошкільної освіти були закриті, але в 1941 році вони знову відкрилися і упродовж другої світової війни діти дошкільного віку залучалися з 2-річного віку до відвідування закладів дошкільної освіти, щоб працездатні жінки могли працювати, що мало позитивний вплив на економічну ситуацію на місцевому рівні [8]. Зокрема, у 1941 р. було створено спеціальні військові ясла, які фінансувалися як міністерством охорони здоров’я, так і департаментом матеріального і дитячого забезпечення. Постійні ясла працювали за потреби упродовж 12–15 годин лише для дітей працюючих матерів. Пріоритет евакуйованим дітям надавали дитячі садки на неповний робочий день [2]. Після війни кількість дошкільних установ значно скоротилась, багато їх було зруйновано.

У 1944 р. було видано закон “Про освіту”, згідно з яким була розширена дошкільна освіта, акцент підготовки вчителя дошкільної освіти був змінений з практичної площини на теоретичну, термін підготовки вчителя становив 1–2 роки [7, с. 34].

Отже, воєнні роки дали поштовх для розвитку дошкільної освіти. Були знайдені ресурси для розширення дошкільних закладів через попит на робочу силу жінок.

5 етап “Розвиток дошкільної освіти після Другої світової війни” (1945–1970-ті рр.).

Закон “Про освіту”, виданий у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії у 1944 р., передбачав, що освіта стане універсальною в дитячих садках, але упродовж 50–60 років відбулося зниження її державного забезпечення [2]. Однак, у 1960-х роках сформований дошкільний рух сприяв усвідомленню потреб дітей, які були молодшими 5 років і в 1967 році згідно прогресивного звіту Р. Плаудена (Plowden Report) інтерес до ясельної освіти, її державного забезпечення знову перейшов на перший план. Було розпочато будівництво закладів дошкільної освіти з метою розширення у них занять [2; 4]. Пропагувалися ідеї розвиваючої педагогіки і педоцентричного підходу, що сприяло розвитку дошкільного руху. У

1969 році почала діяти урядова “Програма допомоги місту”, згідно з якою було виділено кошти на створення додаткових 10 тисяч місць для дошкільнят із неблагополучних (соціально і економічно) регіонів. І в цей період в таких районах значна увага приділялася мовному розвитку дітей, спираючись на індивідуальний підхід до дитини. У 50–60-ті роки були також введені парціальні програми і для математичного розвитку. Слід зазначити, що в рамках “Програми допомоги місту” до 1975 року кількість шкільних місць збільшилась до 24 тисяч [4].

Отже, у 50–60-х роках ХХ ст. знизилось державне забезпечення дошкільної освіти, у 70-х роках діяла урядова “Програма допомоги місту”, завдяки якій створювалися додаткові місця для дошкільнят із неблагополучних районів, розроблялись цілі, програми для мовного і математичного розвитку, методи, проводилися психолого-педагогічні дослідження для поліпшення організації навчально-виховного процесу, але фінансовий фактор гальмував удосконалення теоретико-методичної бази дошкільних установ. Ці недоліки державної системи компенсувалися в певній мірі зусиллями передових учених, благодійників.

6 етап “Підготовка фахівців дошкільної освіти в період правління уряду консерваторів (М. Тетчер, Дж. Мейджер) (1979–1997 рр.)”.

У цей період у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії здійснювались такі заходи з метою підвищення рівня освіти:

- упродовж 80–90-х років ХХ століття до фахівців дошкільної освіти були введені загальні вимоги, які характеризувалися: професіоналізмом (мали достатні професійні знання, вміння); постійно вдосконалювали свій професійний рівень, як зазначає вчений Б. Уотс (B. Watts), що слугувало передумовами ефективного догляду за дошкільнятами [7, с. 45–46];
- заснуванням у 1984 р. Ради з акредитації педагогічної освіти (Council for Accreditation of Teacher Education – CATE (з 1994 року – Агенція з педагогічної підготовки – Teacher Training Agency – ТТА), функціями яких було визначення змісту програм професійної підготовки вчителів, який поступово змінився з теоретичних на практико-орієнтовані предмети; однією з вимог ради з акредитації було те, щоб увесь персонал, який працює на професійних курсах початкової підготовки, мав досвід роботи з дітьми дошкільного віку [7, с. 45];
- розроблена структура національних професійних кваліфікацій, які охоплюють: “освіту і виховання дитячої групи”, “дошкільне навчання і виховання”, “дошкільні заклади”, “ігрову діяльність в умовах лікарні”. На їх основі розроблено стандарти у сфері догляду за дитиною (початок 90-х років ХХ століття);
- освіта приведена до університетського рівня, упроваджено педагогічні ступені (бакалавр педагогіки, бакалавр наук в освіті, магістр освіти) – 1986 р. [7, с. 46–47];
- у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії на цьому етапі однією з вимог до вчителів дошкільної освіти – обов’язкове здобуття бакалаврського освітнього рівня [9, с. 236];
- всі зміни відбувалися на основі виданих в той час законодавчих актів: Закон “Про дитину” (1989 р.), Закон “Про освіту” (1986 р.), правила “Про отримання педагогічної освіти” (1989 р.), Закон “Про освіту” (1994 р.), Закон “Про подальшу вищу освіту” (1992 р.).

Отже, на етапі підготовки фахівців дошкільної освіти в період правління уряду консерваторів (1979–1997 рр.) відбулися значні зміни в процесі такої підготов-

ки, які здійснювалися на основі виданих урядом низки законодавчих актів і сприяли підвищенню рівня професійної підготовки вчителя дошкільної освіти, зокрема: підвищення рівня професійних знань, умінь; зміна програм професійної підготовки вчителів з теоретичних на практично-орієнтовані предмети з орієнтацією на структуру національних професійних кваліфікацій і стандартів у сфері догляду за дитиною; набування освіти на університетському рівні відповідно до впроваджених педагогічних ступенів з вимогою обов'язкового здобуття бакалаврського освітнього рівня.

7 етап “Підготовка фахівців дошкільної освіти в період правління уряду лейбористів у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії (1997–2000 рр.)”.

Реформа 1988 р., а також закони про освіту 1992–1994 рр. втілили в собі тенденції нової політики уряду в галузі освіти, в тому числі і дошкільної. Прем'єр-міністр Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії Тоні Блер, очоливши уряд лейбористів у 1997 році, підкреслив, що освіта є пріоритетом номер один для уряду, ключем до конкурентоспроможності британського бізнесу, поставив завдання підвищити якість освіти в країні до рівня найкращої у світі [10]. У період правління лейбористів відбулися надзвичайно позитивні зрушення в бік якості професійної підготовки педагогів дошкільної освіти. Зазначимо деякі з них:

- у результаті проведених реформ запроваджено єдиний національний навчальний план (The National Curriculum), відповідно до якого змонтовано доцільність державного контролю над якістю професійної підготовки, як зазначає Джон Фурлонг (John Furlong), а також змінено професійне навчання з процесу на результат, введена інтегрована кваліфікаційна рамка [9, с. 231–232, 234];
- розвитку професійної підготовки фахівців дошкільної освіти сприяло функціонування ґрунтовної нормативно-правової бази, збільшення фінансування на підвищення рівня освітніх послуг у сфері дошкільної освіти.

Нам імponує у досліджуваній країні високий суспільний статус учителя. Його державний рівень забезпечується директивними матеріалами (закони: “Про педагогічну та вищу освіту” (1998 р.), “Про умови праці та заробітну плату вчителів” (2002 р.), програма “Підвищення стандартів і зменшення робочого навантаження” (2003 р.). *Згідно з названими державними документами змінилися підходи до педагогічного навантаження та до заробітної плати вчителя, яка нараховується відповідно до рівня кваліфікації вчителя дошкільної освіти, що буде корисним введенням у процесі реформування професійної підготовки фахівців дошкільної освіти в Україні.*

Щодо підвищення рівня підготовки фахівців дошкільної освіти, слід зазначити, що освітяни у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії керуються документами, створеними в ЄС.

Отже, на етапі “Підготовка фахівців дошкільної освіти в період правління уряду лейбористів у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії” (1997–2010 рр.) відбувався інтенсивний розвиток підготовки фахівців дошкільної ланки.

8 етап “Розвиток сучасної дошкільної освіти” (2010–2019 рр.).

Дошкільна освіта у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії починається з трирічного віку і триває упродовж двох років. Це етап “Pre-school” або “Foundation Stage”. Але вона не є обов'язковою. Міністерством освіти розроблені різні програми, яких мають дотримуватися всі дитячі садки. Деякі дитячі дошкільні заклади вносять свої зміни: навчають дітей на декількох мовах, установи

релігійного спрямування дитину привчають до дотримання церковних традицій тощо. Під час навчання в дитячому садку дитина повинна: досягнути основи освітнього процесу, дізнатися як побудований світ, вчитися спілкуватися з оточуючими, навчитися творчо мислити [11].

У період з 2010 по 2012 роки метою розвитку дітей дошкільного віку було забезпечення їх підготовки до школи. У 2010 році, як зазначає Н. Мельник, було підвищено вимоги до кваліфікації педагогічних кадрів у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії. У зв'язку з цим було сформовано вимогу обов'язкового отримання магістерського освітнього рівня для вчителів-дошкільників [9, с. 278]; у 2011 році було введено “Статус професіонала з дошкільної освіти” (EYPS), що активізувало професійну підготовку фахівців дошкільної освіти, адже отримати таку кваліфікацію можливо лише за умови оволодіння всіма стандартами професійної підготовки, яких розроблено 39 [9, с. 235].

Розглянемо, які зміни відбулися в освітній сфері в регіонах у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії.

В Англії з вересня 2010 року спостерігається розширення ранньої освіти, а також догляду за дітьми. Зокрема, всі діти трирічного й чотирирічного віку мають право на 15 годин безкоштовної дитячої освіти упродовж 38 тижнів протягом року. Навчання дітей раннього віку проходить у таких закладах: державних – ясельних закладах, у яслах-садках та прийомних класах початкових шкіл; закладах недержавного сектору – у приватних яслах та дитячих садках, добровільних дошкільних закладах.

З вересня 2008 року в Англії працює фонд раннього віку, які є базою для забезпечення навчання, розвитку й догляду за дітьми.

В Уельсі діти мають право на безкоштовне розміщення в дошкільних закладах доти, доки вони не вступають в освіту, встановлену законом. Ці місця можуть знаходитися в добровільній ігровій групі, приватних яслах або в дитячому садку, який затверджено для надання освіти. В Уельсі існує фонд раннього віку як цілісна навчальна програма для дітей 3–7-річного віку, яка базується на потребах дітей для задоволення їхнього розвитку.

У Шотландії освіта починається з дошкільного закладу. Органи місцевої влади забезпечують місце, яке фінансується для кожної дитини. Дошкільна освіта може також забезпечуватися місцевими центрами влади або приватними чи-то добровільними постачальниками за домовленістю про партнерство.

У програмі Північної Ірландії визначені зобов'язання виконавчої влади, яка має забезпечити хоч один рік безкоштовної дошкільної освіти для кожної сім'ї. Фінансові дошкільні місця доступні в державних яслах, у добровільних та приватних закладах, що беруть участь у програмі розширення дошкільної освіти (PSEEP), у якій доступні місця розраховані як на неповний, так і на повний робочий день. Доступна дошкільна освіта розрахована на дітей в рік перед початком навчання у школі (вік дітей – від 3 років 2 місяців до 4 років 2 місяців у вересні – в рік, у якому вони вступають до останнього дошкільного віку). Програма забезпечує високоякісну підготовку до школи [12].

Як видно із зазначеного, в усіх регіонах у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії спостерігається розширення ранньої освіти, забезпечення безкоштовної дошкільної освіти для кожної сім'ї, програма забезпечує високу якісну підготовку дитини до школи.

Зазначимо, що у 2014 році було видано закон “Про дітей та сім’ю” (Children and Family Act), який передбачає положення про дітей, сім’ю та людей з особливими освітніми потребами або обмеженнями та передбачає право на допомогу [13]. У цьому ж році вийшло положення “Про місцеві органи влади”, в якому було конкретизовано обов’язки місцевих органів влади щодо забезпечення дітей раннього віку без оплати закладами дошкільної освіти [14].

У 2016 році було видано закон “Про опіку над дітьми” (Childcare Act), який містить положення про забезпечення додаткового права на підтримку дітей батьків, що працюють, для яких державний секретар має забезпечити 30 годин безкоштовного догляду за дітьми [15]. Відповідно до закону “Про опіку над дітьми”, з вересня 2017 року всі працюючі сім’ї з три- та чотирирічними дітьми мають право на 30 годин безкоштовного догляду за дитиною на тиждень упродовж 38 тижнів, що еквівалентно 1140 годин безкоштовного догляду за дитиною на рік.

У період розвитку сучасної дошкільної освіти підвищені вимоги до кваліфікації педагогічних кадрів. У Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії розроблена стратегія департаменту освіти 2015–2020 рр. (DfE Strategy 2015–2020), яка сприяє отриманню якісної ранньої освіти та підготовці дітей до школи. Стратегія створена для підтримки працюючих сімей, що підвищить національну продуктивність та покращить життя населення. До того ж, уряд виділив один мільярд фунтів на рік для догляду за дітьми до 2019/2020 року. Згідно з розробленою стратегією проводяться: дослідження “Ефективна педагогіка дітей раннього віку”, “Ефективне забезпечення дошкільної освіти”; відбувається переведення вищої освіти до університетського рівня, впроваджено академічні ступені; підвищилися вимоги до практичної підготовки фахівців дошкільної освіти [16].

Висновки представленого у статті дослідження і перспективи подальших наукових розвідок із зазначеного напрямку. Нами виділено 8 етапів розвитку дошкільної освіти у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії.

1 етап “Зародження дошкільної освіти у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії” (XVIII – поч. XIX ст.).

2 етап “Становлення дошкільної освіти у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії” (середина XIX – кінець XIX ст.).

3 етап – “Дошкільні заклади у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії на початку XX ст.”.

4 етап “Дошкільна освіта у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії в період Другої світової війни” (1939–1945).

5 етап “Розвиток дошкільної освіти після Другої світової війни” (1945–1970-ті рр.).

6 етап “Підготовка фахівців дошкільної освіти в період правління уряду консерваторів (М. Тетчер, Дж. Мейджер) (1979–1997 рр.)”.

7 етап “Підготовка фахівців дошкільної освіти в період правління уряду лейбористів у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії (1997–2000 рр.)”.

8 етап “Розвиток сучасної дошкільної освіти” (2010–2019 рр.).

Подано детальну характеристику кожного з визначених етапів у ретроспективному аспекті у політичному, соціальному, культурному контекстах суспільства, адже освіта перебуває під впливом усіх трансформацій, які й характеризують її розвиток.

Література

1. Cathy Nutbrown and Peter Clough. Early Childhood Education: History, Philosophy and Experience SeCoNd editioN. – London: SAGE, 2013- 16 p. https://www.sagepub.com/sites/default/files/upm-binaries/62945_Nutbrown_%26_Clough.pdf.
2. Preschool education Britannica <https://www.britannica.com/topic/preschool-education>.
3. Педагогический энциклопедический словарь / Гл. ред. Б. М. Бим-Бад. М.: Большая Российская энциклопедия, 2003. 528 с.
4. Новейшая история образования в Великобритании <http://tourism-london.ru/spavochnik-po-velikobritanii/doshkolnoe-obrazovanie-v-anglii/957-noveyshaya-istoriya-obrazovaniya-v-velikobritanii.html>.
5. Детские сады в Англии <http://tourism-london.ru/spavochnik-po-velikobritanii/doshkolnoe-obrazovanie-v-anglii/958-detskie-sady-v-anglii.html>
6. Методики обучения в английских детсадах <http://tourism-london.ru/spavochnik-po-velikobritanii/doshkolnoe-obrazovanie-v-anglii/959-metodiki-obucheniya-v-angliyskih-detsadah.html>
7. Прокопчук, О. І. Професійна підготовка фахівців дошкільної освіти у Великій Британії: дис... канд. пед. наук : 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти / Кіровоградський держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка. Кіровоград, 2016. 215 с.
8. Мельник Н. Трансформації системи дошкільної освіти великої британії як чинник розвитку мережі дошкільних навчальних закладів. *Збірник наукових праць “Педагогічні науки” Херсонського державного університету*. Випуск LXXX. Том 2. 2017. С.117-122.
9. Мельник Н. І. Теоретичні і методичні засади професійної підготовки дошкільних педагогів у країнах Західної Європи): дис. ... д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти”; 13.00.08 “Дошкільна педагогіка” / Уманськ. держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини. Умань, 2017. 622 с.
10. Зевченко Т.М. Виховання у школах великої британії https://library.udpu.edu.ua/library_files/psuh_pedagog_probl_silsk_shkolu/11/visnuk_13.pdf
11. Дошкольное образование или Foundation Stage <https://www.studentinfo.net/faq83-foundation-stage>
12. Brewer, M., Cattan, S., and Crawford, C. (2014) ‘State support for early childhood education and care in England’. In Emmerson, C., Johnson, P. and Miller, H. (eds) IFS Green Budget 2014. London: Institute for Fiscal Studies. Online. www.ifs.org.uk/budgets/gb2014/gb2014_ch8.pdf (accessed 20 June 2014).
13. Children and Families Act 2014 CHAPTER 6 <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2014/6/introduction/enacted>.
14. Local Government Regulation 2018 https://en.wikipedia.org/wiki/Local_Government_Regulation.
15. Childcare Act 2016 CHAPTER 5 <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2016/5/enacted>
16. DfE strategy 2015-2020 World-class education and care March. 2016. London. 29 p.

References

1. Cathy Nutbrown and Peter Clough. Early Childhood Education: History, Philosophy and Experience SeCoNd editioN. – London: SAGE, 2013- 16 p. URL: https://www.sagepub.com/sites/default/files/upm-binaries/62945_Nutbrown_%26_Clough.pdf.
2. Preschool education. Britannica. URL: <https://www.britannica.com/topic/preschool-education>
3. Pedagogicheskiy entsiklopedicheskiy slovar' / Gl. red. B. M. Bim-Bad. – M.: Bol'shaya Rossiyskaya entsiklopediya, 2003. – 528 s.
4. Noveyshaya istoriya obrazovaniya v Velikobritanii. URL: <http://tourism-london.ru/spavochnik-po-velikobritanii/doshkolnoe-obrazovanie-v-anglii/957-noveyshaya-istoriya-obrazovaniya-v-velikobritanii.html>
5. Detskiye sady v Anglii. URL: <http://tourism-london.ru/spavochnik-po-velikobritanii/doshkolnoe-obrazovanie-v-anglii/958-detskie-sady-v-anglii.html>
6. Metodiki obucheniya v angliyskikh detsadah. URL: <http://tourism-london.ru/spavochnik-po-velikobritanii/doshkolnoe-obrazovanie-v-anglii/959-metodiki-obucheniya-v-angliyskih-detsadah.html>
7. Prokopchuk, O. I. Profesiynna pidgotovka fakhivtsiv doshkil'noi osviti u Velikiy Britanii :. dis. na zdob. nauk. stup. kand. ped. nauk : 13.00.04 – teoriya ta metodika profesiynoi osviti / Prokopchuk Ol'ga Igorivna ; Kirovograds'kiy derzh. ped. un-t im. V. Vinnichenka. Kirovograd, 2016. 215 s.
8. Mel'nik N. Transformatsii sistemi doshkil'noi osviti velikoї britanii yak chinnik rozvitku merezhi doshkil'nikh navchal'nikh zakladiv // Zbirnik naukovikh prats' “Pedagogichni nauki” Khersons'kogo derzhavnogo universitetu – Vipusk LXXX. Tom 2. 2017. P.117-122.

9. Mel'nik N. Í. Teoretichní í metodichní zasadi profesiýnoí pídgotovki doshkíl'nikh pedagogív u kráinakh Zakhídnoi Ęvropi): dis. ... d-ra ped. nauk : spets. 13.00.04 "Teoriya í metodika profesiýnoí osvítii"; 13.00.08 "Doshkíl'na pedagogika" / Mel'nik Natalíya Ívanívna ; Umans'k. derzh. ped. un-t ím. Pavla Tichini. Uman', 2017. 622 s.
10. Zevchenko T.M. Vikhovannya u shkolakh velikoí britanií. URL: [https://library.udpu.edu.ua/library/files/psuh pedagog probl silsk shkolu/11/visnuk 13.pdf](https://library.udpu.edu.ua/library/files/psuh%20pedagog%20probl%20silsk%20shkolu/11/visnuk%2013.pdf)
11. Doshkol'noye obrazovaniye ili Foundation Stage. URL: <https://www.studentinfo.net/faq83-foundation-stage>
12. Brewer, M., Cattán, S., and Crawford, C. (2014) 'State support for early childhood education and care in England'. In Emmerson, C., Johnson, P. and Miller, H. (eds) IFS Green Budget 2014. London: Institute for Fiscal Studies. URL: www.ifs.org.uk/budgets/gb2014/gb2014_ch8.pdf.
13. Children and Families Act 2014 CHAPTER 6. URL: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2014/6/introduction/enacted>
14. Local Government Regulation. 2018 URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Local_Government_Regulation
15. Childcare Act 2016 CHAPTER 5. URL: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2016/5/enacted>
16. DfE strategy 2015-2020 World-class education and care March 2016 London- 29 p.

Одержано статтю: 22.10.2019

Прийнято до друку: 13.11.2019

УДК 342.1 / 25 (477) (043.3)
DOI: 10.15330/esu.17.204-213

Андрій Танько,

кандидат юридичних наук, доцент,
Харківський національний
педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди (м. Харків, Україна)

Andrii Tanko,

Candidate of law sciences (PhD), Associate Professor
H. S. Skovoroda Kharkiv National
Pedagogical University (Kharkiv, Ukraine)
tanko0300@gmail.com

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ: ГЕНЕЗА ТА СУЧАСНИЙ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИЙ ДИСКУРС

PROTECTION OF HUMAN RIGHTS AND FREEDOM: GENESIS AND MODERN LEGISLATIVE DISCOURSE

У статті в контексті аналізу історичних передумов сучасного міжнародного та вітчизняного нормативного законодавства досліджено питання забезпечення прав і свобод людини як пріоритету функціонування правової держави, висвітлено сутність провідних дефініцій "права" і "свободи", що становлять орієнтир для розгортання демократичних процесів в українському суспільстві. Проаналізовано суспільне призначення спеціальних державних інститутів, що здійснюють правоохоронну діяльність, зокрема, визначено провідну роль структур органів внутрішніх справ у забезпеченні прав та свобод людини. Доведено, що пріоритет прав і свобод людини є важливим орієнтиром для реалізації правоохоронної функції держави.

Ключові слова: права, свободи людини, особисті права і свободи людини, демократичне суспільство, держава і громада, правова система, органи внутрішніх справ, правоохоронна діяльність.

In the context of the analysis of historical prerequisites, contemporary international and national normative legislation, scientific works of researchers, the issue of ensuring human rights and freedoms as a priority of the rule of law is revealed, the essence of the leading definitions of